

14.2.2012

Dnrot 437/4/10 ja 2659/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

ESITYS KIRJEENVAIHTOON PUUTTUMISESTA ILMOITTAMISTA KOSKEVAN SÄÄNTELYN TARKISTAMISEKSI

1 KANTELU

Kantelija pyysi kirjeissään 1.2. ja 14.7.2010 eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan - - - vankilan menettelyä. Kyse oli siitä, että vankeusrangaistusta suorittava henkilö oli lähettänyt hänelle kaksi kirjettä, jotka hän päätteli avatun vankilassa, koska kirjeet oli teipattu kiinni. Kantelija tiedusteli, onko laillista, että hänelle ei ole ilmoitettu kirjeiden avaamisesta.

- - -

3 RATKAISU

Saadun selvityksen mukaan kirjoituksissa mainittu vanki on lähettänyt kantelijalle - - - vankilasta kirjeet 22.1.2010 ja 16.6.2010, joista kantelussa on kysymys. Molemmat kirjeet on luettu ja lukemispäätökset perusteluineen on annettu kirjeet lähettäneelle vangille. Kantelussa kyseessä olevana ajanjaksona - - - vankila ei ole merkinnyt lähteviin kirjeisiin tietoa niiden lukemisesta. Käytäntöä on muutettu syyskuun 2010 alusta siten, että luettuihin lähteviin kirjeisiin laitetaan leima "tämä kirje on luettu".

Vankeuslain 12 luvun 10 §:n mukaan päätös kirjeen lukemisesta on tehtävä kirjallisesti. Vankeuslais- sa ei nimenomaisesti säädetä siitä, että lukemisesta tulisi ilmoittaa.

Vankeuslain 12 luvun 12 §:n mukaan tarkemmat säännökset kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäl- jentämisen- ja pidättämismenettelystä sekä puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta sekä sähköisen viestinnän valvonnasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 40 §:n mukaan Vangille saapuneen tai häneltä pe- räisin olevan suljetun kirjeen tai muun postilähetyksen avaamisesta on ilmoitettava vangille.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnossaan todennut, että kirjeen lukeminen merkitsee puuttumista turvattuun kirjesalaisuuteen. Luottamuksellisen viestin salaisuuden suoja kos- kee sekä lähettäjästä että vastaanottajasta. Lausunnossa katsotaan, että - - - vankilan käytäntöä antaa vangille tiedoksi päätös kirjeen lukemisesta ja lisäksi leimata lähtevät kirjeet "tämä kirje on luettu"- leimalla, voidaan pitää perusteltuna.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lähettänyt rikosseuraamusalueiden aluejohtajille ja vankiloiden johtajille 26.8.2011 päivätyin kirjeen "Ohjeita kirjeenvaihdon tarkastamiseen"

(5/400/2011). Ohjeistuksessa todetaan: "Lukemispäätös on annettava vangille tiedoksi. Vangin lähettämän kirjeen lukemisesta on ilmoitettava myös vastaanottajalle kirjeeseen tehdyllä merkinnällä."

Totean kannanottonani seuraavan.

Vangin osalta on selvää, että kirjeen avaamisesta ja lukemisesta tulee ilmoittaa hänelle. Avaamisesta ilmoittamisesta on säädetty asetuksella. Lukemisesta ilmoittamisen osalta on runsaasti laillisuusvalvontakäytäntöä ja sittemmin myös edellä mainittu keskushallintoyksikön ohjeistus.

Viestinnän toiselle osapuolelle ilmoittamisesta ei ole sääntelyä. - - - vankila on kuitenkin muuttanut käytäntöä siten, että vangin lähettämän kirjeen lukemisesta ilmoitetaan vastaanottajalle, mitä myös keskushallintoyksikön ohjeistuksessa on sittemmin suositeltu.

Luottamuksellisen viestin salaisuus on molempien viestinnän osapuolten, sekä viestin lähettäjänettä sen vastaanottajan, perusoikeus. Mielestäni lähtökohtaisesti molemmilla osapuolilla tulee olla oikeus saada tieto siitä, jos viranomaisella on puuttunut luottamuksellisen viestin suojaan. Ilmoittaminen on tärkeää muun muassa viranomaistoiminnan valvonnan kannalta. Vain puuttumisesta tiedon saanut osapuoli voi käyttää oikeussuojakeinoja asiassa. Se, että lukemisen osalta ei lainkaan ole lukemisesta ilmoittamista koskevaa nimenomaista sääntelyä, ei voi antaa viranomaiselle oikeutta salata luottamuksellisen viestin suojan loukkaamista. Ilmoittamisvelvollisuudesta tai siitä poikkeuksellisesta tilanteesta, että sitä ei ole, tulisi säätää lailla.

Viime kädessä lainsäätäjän tulisi ratkaista ilmoittamisen laajuus ja mahdolliset poikkeukset ilmoittamiseen. Ilmoittamisen laajuuteen voivat nähdäkseni vaikuttaa monet seikat. Joissakin tilanteissa on mahdollista, että viestinnän toisen osapuolen henkilöllisyys tai yhteystiedot eivät ole tiedossa, jolloin molemmille ilmoittaminen ei käytännössä ole mahdollista. Joissakin tilanteissa riittävänä voitaneen pitää, että ilmoitus tehdään vain jommallekummalle osapuolelle, jonka huoleksi jää ilmoittaa toiselle. Vankien kyseessä ollessa tulee ilmoittamista mietittäessä ottaa huomioon se, että tieto viestinnän toisen osapuolen vankilassa olosta ei välttämättä ole toisen osapuolen tiedossa. Nähdäkseni vangilla on halutessaan oikeus myös pitää se salassa. Tämä huomioon ottaen viranomaisen vankilan ulkopuoliselle henkilölle tekemä ilmoitus kirjeenvaihtoon kohdistetuista toimista voi olla ongelmallinen. Vankilan ulkopuoliselle henkilölle ilmoittaminen voi olla ongelmallista myös sen vuoksi, että tietoluottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttumisesta sisältää samalla sen tiedon, että viranomaisella on arvioinut puuttumisperusteiden olevan olemassa. Nämä perusteet ovat usein sellaista vankiin ja hänen vankilakäyttäytymiseensä liittyvää tietoa, mikä on lähtökohtaisesti salassa pidettävää. Joissakin tilanteissa toimenpiteen tarkoitus ei toteudu, jos luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamisesta on heti ilmoitettava viestinnän osapuolille. Ainakin nämä näkökohdat vaikuttanevat ilmoittamisen laajuuteen.

Vankien kirjesalaisuuteen voidaan lain mukaan puuttua vankilassa avaamalla, lukemalla tai pidättämällä viesti. Vanki voi olla sekä viestin vastaanottaja että lähettäjä. Kaikkien näiden tilanteiden osalta tulee pohtia luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamisesta ilmoittamista.

Koska sääntely on puutteellista, koska ilmoitusvelvollisuuden laajuutta harkittaessa tulee ottaa huomioon monia seikkoja ja kun vanki joka tapauksessa on saanut tiedon kantelussa tarkoitetuista toimista, minulla ei ole perusteita katsoa, että - - - vankila olisi menetellyt kantelussa tarkoitetuissa tilanteissa lainvastaisesti.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla on käynnissä vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännösten tarkistamistyö. Esitän oikeusministeriön harkittavaksi, kuinka edellä esittämäni näkökohdat voitaisiin ottaa huomioon vireillä olevassa lainvalmistelutyössä.

Kantelu ei anna minulle aiheutta muihin toimenpiteisiin.